

Guldbjerg kirke

Skovbyherred, 5400 Bogense

Beliggenhed:

På Nordfyns moræneflade, den såkaldte "Sletten", danner enkelte, ejendommeligt formede bakker en kontrast til det flade landskab.

Gennem Guldbjerg (1469 Gwlbergh) sogn forløber således den lange smalle Grindløse ås, hvor Guldbjerg kirkebakke betragtes som dens vestligste punkt. Åsen er flere steder ødelagt ved afgravning, og terrænformen sydøst for kirken tyder da også på at der har været gravet grus.

Den ensomt beliggende kirke ligger på den nu delvist tilgroede kirkebakke, men med stort forareal syd for kirkegården og kun brudt af opkørselens to hjulspor. Anlægget virker sjældent oprindeligt og må betegnes som enestående på Fyn.

Ældre folk kan fortælle et sagn, som er overleveret til dem af forfædrene. Når kirken blev bygget på den ensomme, høje bakke, har det sin særlige grund: der kunne ikke blive enighed om, hvor den skulle ligge. På Tinghøjen fandt folket på råd. En høstnat lod de tre stude gå løse, én fra hver kant af sognet, det var den nat et uhyggeligt og regnfuldt vejr. Næste dag fandtes studene bag bakkens top, hvor de havde søgt ly for vejret. På denne bakke ligger den lille gamle kirke.

Det bevoksede, kampestenssatte kirkegårdsdige brydes mod syd af en stor muret teglhængt kirkegårdsportal med køre- og gang låge, og i øst og vest små gangportaler med tilhørende nu delvist nedlagte kirketier.

I kirkegårds-portalens sokkel ses på nordsiden et groft tilhugget ansigt i en granitsten. I kirkegårdsdiget mod øst fandtes indtil ca. 1910 en anselig, muret bygning fra middelalderen med to indgange (kirkelade)

En senere udvidelse af den oprindelige kirkegård er foretaget mod nord, uden at anlægget er blevet forvansket. Kirken lå på præstegårdens jord, men "ved kongebrev af 21/8 1570 tillodes det sognepræsten fremtidig at recidere i Kolshave, da de to gårde han havde, var for ringe til præstebolig".

Med hensyn til kirkens enestående beliggenhed, skal citeres fra Trap Danmark, 2. udg. 1873: "Guldbjerg Kirke, isoleret beliggende på en bakke på Præstegårdens Mark, hvorfra man kan overskue hele Omegnen og Havet til Jyllands Kyster".

Ejere:

Selve kirken tilhørte i middelalderen det vidt forgrenede grevskab Frederikslund Hovedgaard (senere Krængerup) [dokumenteret 24/3 1696]. Kirken er indskrevet i grevskabet Gyldensteens jordebog 1718. I patent af 8/4 1720 gav Chr.V grevskabet Gyldensteen skøde på Guldbjerg (m.fl..) kirker, men helt op i 1800'tallet blev ejerskabet diskuteret mellem godsforvaltrene på Frederikslund (Krængerup) og grevskabet Gyldensteen.

Kirken blev overdraget til selveje (Guldbjerg menighedsråd) fra Gyldensteen gods pr. 1/4 1914. [godkendt af Fyens Stiftsøvrighed 27/5 1914]

Guldbjerg kirke, tegnet af Holger M. Brandholt ca. 1920

I 1920'erne blev den omkringliggende parcel på 4 tdl. overtaget af et selskab ledet af proprietær Hougaard, Reveldrup gård. Efter at have beplantet kirkebakken og sikret kirkens økonomi, blev den overdraget til Guldbjerg menighedsråd 19/10 1932.

Bygningen:

Kirken er en sengotisk langhusbygning af tegl med samtidigt vesttårn og lidt senere våbenhus i syd samt ligkapel ved østgavlen fra omkring 1850. Ved den sengotiske bygnings opførelse, er benyttet en del romansk kvadremateriale, bl.a. krumhugne apsiskvadere. Af dørene er kun syddøren i brug, fladbuet med indvendigt spærstik, medens norddøren kun spores. Alle de oprindelige vinduer er forsvundet, og af enkeltheder ses kun fra ligkapellet et blændingskors i korgavlen. Tårnet har trappehus i nord og kamtakkede blændingsgavl med højblændinger over savskifter. Våbenhuset har glat afsluttet, blændingsprydet gavl. Bygningen overhæves af fire oprindelige krydshælv, og korpartiet adskilles fra

skibet ved en spids korbue og tårnrummet med en spids tårnbue. Hvælvingerne i kor og skib er samtidig med opførelsen, mens skoldbuer langs tårnrummets vægge lader formode, at tårnhvælvet er senere indbygget. Gulve i kor, midtergang og våbenhus er belagt med gule mursten, lagt på fladen og med knasfuger. Kortrinnet er udført i tilhugne granitsten, oplagt i 1924. Gulve under stolestaderne og indenfor alterskranken, er fyrrebrædder.

Kirken er indvendigt istandsat flere gange, bl.a. i 1870, 1924, og senest i 2011.

Våbenhuset

Skibets syddør er stadig i brug, mod våbenhuset er murhullet afsluttet med en fladbue, mens der mod kirken er et spærstik. Mellem skib og våbenhus en dørfløj med flere smedejernsbånd, hvoraf ét har indskrevet: "Anno 1632 da lo Lars Oelsen denne ki(r)kedør gøre, Jørgen Smed". I våbenhuset er opsat to små gravstensfragmenter fra ca. 1650 og ca. 1700

Altertavlen

1590 nævner biskop Jacob Madsen en altertavle med Maria, Jacob og Johannes. Den nuværende altertavle er barok fra omkring 1710. Rammen er skænket af etatsråd Ehrenschild (ejer af Enggaard, senere Gyldensteen).

Det mørke maleri, "Korsfæstelsen" signeret Hinrichson 1801, blev i 2011 erstattet med "Kristoforus med barnet" malet af Frank Hammeshøj 2011. Kristoforus bærer Jesusbarnet, der bærer alverdens synd. Dermed passer billedet fint til tavlens gamle indskrift: SE DET GUDS LAM SOM BÆRER ALVERDENS SYND.

Under alteret har der (iflg. Pontoppidans Atlas) været en åben begravelse.

Alterkalken

formentlig fra 1779, har greveligt våben for Knuth og von Essel. Disken, der sikkert hører til kalken fra Nr.Sandager (hvis disk hører til her) er et Hamborg-arbejde.

Odensebispen, Jacob Madsens visitatsbog 1588- 1604:

Gvldberg¹⁾.

12 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590, den 4de Marts Kl. 7 Morgen.

Her. Chresten Hanssøn, 36 Aar gammel, fød vj Thy i Thisted. Præst her i 7 Aar. Lille af Væxt med godt Rygte (døde Aar 1600 i April). Hans Hustru Kathrine, Datter af Hr. Anders Rasmussen i Ejlby. 3 Børn: 2 smaa Sønner, en skrigende Datter. Haffuer bygget selffuer vel Gorden, forfallen for hannem. Om Natten i Kolshaffue til Her, Christen.

Jeg holdt Tale. Præsten prædikede ikke.

Degen aff Scholen; aff begge Sogner 6 Ort., 30 Gies. Aff dette 2 Ort., aff det andet 4 Ort.

Begge godt Skudsmaal.

Kirken fra Byen, tornet, med Tegel, inthet Bly paa. Clok 1²⁾. Huellinger 4. Calk vforgylt. Tafflen: stor Jomfrue Maria met S. Jacob, S. Johannes. Stager lang Staal. Smuke Stole. Fonten i Choret. Prædikestolen sat paa Steen. Rød Fløels Hagel, paszelig. Kirkegorden rum; ingen Træ; met Tegel muret paa Camp, brøst-fallen noget. Laden ond; Teglet meget affue. Ingen Skriftestoel. Liden Degnestoel.

Ingen Herregorde, ingen Møller, ingen Aar, ingen Søer.

Aar 1595, den 28de April, (Mandag efter 1ste S. e. Paaske) visiterede jeg Kl. 9; ret stor Forsamling. Præsten, Hr. Christen, talte over Salme 23. Herren er min Hyrde. 1) Om Hyrdens Gerning, at have en Vogter. 2) Hvorledes vi maa være. Spiste Frokost der Kl. 1 og overnattede.

Jeg visiterede selve Maria Besørgelsesdag, den 2de Juli (1602), kom fra Bogensøe Morgen. Alt vel! Præsten mere hovmodig eller uforstandig end lærd. Bleff begraffuit en fattige Judemand (fandis død (maaske af Sult) ved Kirkegorden) ved vester Ende.

¹⁾ Præsten synes tidligere (1514) at have boet i (Nørre) Sandager. Men 1526 faar Hr. Jørgen Knudsen *Guldbjerg Kirkes Gaard i Kolshave* i Forlening af Biskop Jens Andersen (P. Severinsen: *Jens Beldenaks Præster i Odense og Assens Amters Aarbog* for 1929). — Ved Kongebrev af 21/8 1570 blev det saa tilladt Sognepræsten fremtidig at residere i *Kolshave*, da de to Gaarde, han havde, var for ringe til Præstebolig (Trap).

²⁾ Klokken var støbt 1597 af Poul Grydestøber i Middelfart (Trap).

Døbefonden

er et sjældent klassicistisk inventarstykke fra ca. år 1800. Fonden består af en rektantet muret kerne, som er glatpudset og forsynet med en profileret sokkel og en gesimsafslutning. Under dennes nederste del er der i svagt relief blomsterranker på tre sider. Midt på de lodrette flader er der lodrette udsparringer, hvor pudsen har en mere ru overflade. Hele fonden er marmoreret så den til forveksling ligner en marmorblok. Næppe lokalt arbejde. Dåbsfad fra Nürnberg fra omkring 1575. I bunden Mariæ bebudelse, på randen ornamenter. Diameter 46,5 cm.

Prædikestolen

(skåret i 1648) i eg bruskarok med statuetter: 1) "Mathæus, en langskægget ældre mand, hvis engel smyger sig fortroligt om hans højre ben 2) Marcus med kort, krøllet skæg, seende opad 3) Frelseren med påfaldende lille hoved og lav pande 4) Lucas, skægløs og skaldet. Alle har mistet en arm og Kristus har mistet verdenskuglen. 5) Johannes (mangler). Foreden tre adels våben for Gregers Krabbe og hans hustruer Hedvig Rud og Dorte Krabbe, slægten Daa, samt Erik Qvitzow og Susanne Juel. Den er muligvis flyttet fra Nr. Sandager.

Klokker:

Klokke fra 1507 med dansksproget påkaldelse af Gud og Skt. Hans. Støbt af "Povel Gridstober i Melfaredid.." Den har relieffer af Skt. Johannes, Kristus på korset, Skt. Andreas, en knælende biskop mv. En

nystøbt klokke med præcis samme klang (til digital ringning), blev ophængt og indviet i 1988. En tidligere klokke fra 1651 bar Oluf Rosenkranz' navn.

Orgel:

Fra 1893 havde Guldbjerg kirke et harmonium. I 1938 overtog kirken Brøndbyvester kirkes orgel, bygget af J.J.P.Schierf i 1843. Dette orgel fungerede indtil 1992. Det nuværende orgel er bygget af orgelbygger Th. Frobenius i 1963 som opus 583 til Tilst kirke, og i oktober 1991 flyttet til Guldbjerg. Orglet der er på 5 stemmer.

Efterskrift:

Brochuren er udarbejdet i anledning af Guldbjerg kirkes genindvielse efter renovering, grundlovsdag 2011. Det har været vanskeligt at finde historiske oplysninger om kirken for tiden op gennem middelalderen, og umuligt at finde kilder om en eventuel tidligere trækirke. Noget tyder på at denne høj har været hellig allerede i vikingetiden, hvor egnen var velhavende og tæt befolket, og kystlinien gik ikke langt herfra. Vi modtager meget gerne meddelelse om eventuelle fejl, som vi vil rette, eller tilføjelser om oplysninger som vi ikke fandt.

Ellen Nielsen og Otto -Vilhelm Kaalund juni 2011.

Rettelser februar 2012